

УДК 339.724.24:502/504 (477)

Загарій В. К.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
Київського національного університету культури і мистецтв*
Бружа А. А.
*студентка
Київського національного університету культури і мистецтв*

Zaharii Vita
*PhD in Economics Sciences,
Associated Professor of International Relations Department
Kyiv National University of Culture and Arts*
Bruzha Albina
*Student
Kyiv National University of Culture and Arts*

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОЛОГІЮ УКРАЇНИ

Анотація. У статті на основі досліджень економістів та проаналізованих статистичних даних виявлено основні проблеми залучення іноземних інвестицій в екологію України. Розглянуто втілення екологічної політики в розрізі європейського співробітництва як важливого досвіду щодо поліпшення інвестиційного складника екології України. Наведено перелік принципів, яких мають дотримуватися країни-партнери під час забезпечення розвитку екології та охорони навколишнього середовища. Продемонстровано взаємозв'язок між корупцією, платоспроможністю населення, проблемами банківської сфери та зацікавленістю іноземних інвесторів у вкладанні коштів в екологію України. Проаналізовано функціональний складник інновацій, який необхідний для виконання екологічної політики країни. Запропоновано шляхи поліпшення інвестиційного клімату в економіці України.

Ключові слова: іноземні інвестиції, екологічні інвестиції, екологічні податки, «зелена» економіка, інвестиційний клімат, банківська сфера, екологічні інновації, екологічна політика ЄС.

Вступ та постановка проблеми. У ході розвитку економік країн світу головним аспектом для їх побудови та реорганізації є врахування чинників, які впливають на екологічний стан довкілля. На заміну ресурсно- та енергоємним галузям уряду світу шукають проекти, що спрямовані на збереження та захист навколишнього середовища. Таким чином, у світі з'явилася нова сфера економіки – «зелена», суть якої полягає у вирішенні проблем екології за допомогою економічних інструментів. Та попри успішність запровадження у політиці країн нових законів з ура-

хуванням екологічних чинників рушійною силою залишається фінансове забезпечення. Проекти, метою яких є збереження недоторканості природи та поліпшення її стану, є досить фінансово затратними, тому багатьом країнам для їх реалізації необхідне додаткове інвестування.

Українська економіка, яка працює в режимі євроінтеграційних процесів, не стала винятком. Головною умовою інтеграції кожної країни є дотримання екологічної політики, а саме виконання екологічних принципів як обов'язкових у вирішенні всіх питань галузей країни.

Попередня реорганізація економіки України в ринкову дуже послабила її, тож внутрішніх інвестицій недостатньо. Враховуючи важливу роль іноземних інвестицій у розвитку економіки країни, існує необхідність дослідження основних засад, які потрібні для залучення інвесторів. В Україні проблеми впровадження саме «зеленої» економіки та вирішення проблем екологічного інвестування набувають особливої актуальності. Також уважаємо за необхідне розглянути сучасний стан екології як важливого складника успішної інтеграції та розвитку України в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи питання інвестицій у цілому, слід погодитися з дослідженнями Є.В. Чеботарьова та А.І. Лисогора, що попри інвестиційну привабливість України вона не має чіткого підйому в рейтингах, а в деяких навіть утрачає позиції [1, с. 97]. Це вказує на те, що розгляд інвестиційної привабливості галузей економіки є недостатнім.

Для поліпшення результатів інтеграційної діяльності та для кращих прогнозів галузей економіки слід звертати увагу на проблеми, які стають перешкодами на шляху до зазначених цілей. Усі процеси, які відбуваються в країні, засновані на Угоді про асоціацію між Європейським Союзом і Україною [2]. Була розроблена Стратегія сталого розвитку України. Під час її розроблення були враховані правила, що зазначені в Угоді СОТ, стандартах ISO, Концепції ООН та інших документах. Також у 2018 р. Міністерство екології та природних ресурсів України презентувало нову Стратегію екологічної політики до 2030 р. [3].

Особливості екологічного інвестування в національній економіці та сучасний їх стан досліджували С.І. Варламова та О.В. Лагишева [4]. Проблеми інвестування в екологію у своїх наукових працях висвітлювали такі вчені, як О.Ю. Чигрин [5], С.В. Рилєєв, А.Л. Романчук [6] та ін.

Під час дослідження екологічного інвестування в Україні виникають питання щодо результативності їх упровадження. Так, у процесі аналізу виявлено проблеми, що заважають залучати іноземні інвестиції для збереження та поліпшення навколишнього середовища.

Метою даної роботи є аналіз і висвітлення основних проблем іноземного інвестування в екологію й охорону навколишнього середовища України та надання рекомендацій щодо їх вирішення та запобігання виникненню в майбутньому.

Результати дослідження. Впродовж багатьох років Україна потерпала від ресурсно- та енергоємних галузей і зараз успадкувала наслідки від небезпечного впливу на екологію. Виснаження земельних, мінеральних, водних та біотичних ресурсів негативно впливає на економіку країни. Але головним чинником, який наблизив трансформацію економіки України та екологічної поведінки, стали зміни у міжнародному середовищі. Сьогодні країни ЄС відмовляються від екологічно небезпечного виробництва та контролюють ефективність використання природних ресурсів.

В умовах європейського співробітництва країни повинні дотримуватися таких принципів екологічної політики:

- принципу субсидіарності (полягає у тому, що між державами повинна існувати взаємодопомога, адже вирішення певних питань не може відбуватися на рівні однієї держави);

- принципу попередження дій, що мають відбуватися у майбутньому;

- країни мають бути обережними у своїх діях;

- країни мають запобігати утворенню збитків шляхом заміни шкідливих для навколишнього середовища рішень на безпечні;

- у всіх своїх рішеннях країнам слід враховувати екологічний чинник для збереження природного стану навколишнього середовища [7, с. 1].

Завдяки дотриманню цих принципів, окрім запобігання наслідків минулого неефективного використання природних ресурсів, держави отримують підтримку з боку країн-партнерів у вигляді голосу на політичній арені, відкритість у розвитку інновацій та потужні потоки інвестування.

Стрімкий розвиток ринків світу під впливом глобалізації доводить, що для конкурентоспроможності економіці України необхідні зовнішні інвестиції. У період 2015-2016 рр. в Україні спостерігалось значне збільшення обсягів капітальних інвестицій на охорону навколишнього середовища, проте в 2017 р. цей показник значно зменшився (табл. 1) [8].

Таблиця 1

Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, 2015–2017рр.

Роки	Освоєно капітальних інвестицій, тис. грн.	% до попереднього року
2015	7675597,0	96,43
2016	13390477,3	174,46
2017	11025535,2	82,34

Також слід звернути увагу на відношення капітальних інвестицій до витрат у період 2014–2017 рр. На графіку (рис. 1) [8] показано, що обсяги витрат значно перевищують обсяги капітальних інвестицій, а доходність екології у 2016 р. мало покращила ситуацію.

Аналізуючи отримані дані, стає зрозуміло, що фінансові вкладення від внутрішніх інвесторів, а це національний бізнес та населення, є недостатніми для розвитку екології та забезпечення охорони навколишнього середовища.

Таким чином, Україна стала залежною від потужних вливань іноземних інвесторів, передусім від Міжнародного валютного фонду. Головною умовою фінансової допомоги МВФ є її втручання в усі сфери економіки та політики, тому ми отримали зміни в структурах, які й так ослаблені внаслідок реорганізації економіки в ринкову. Наприклад, децентралізація створила чітку картину фінансової забезпеченості регіонів. Одні мають достатньо коштів для розвитку та реалізації всіх запланованих проектів, у тому числі щодо поліпшення екології та раціонального використання природних ресурсів, а інші досі відстають у розвитку і потребують допомоги від центральних структур [9], тому нині завданням регіонів є знаходження вигідних проектів, які зацікавили б інвесторів.

Головний показник, що враховується інвесторами у фінансовому плануванні, є інвестиційний клімат. Він являє собою сукупність економічних, політичних, соціально-правових чинників, що формують ситуацію, яка слалася в державі [10]. Враховуючи умови інвестиційного клімату, регіони України змушені підвищувати свою конкурентоспроможність. Але на шляху до успіху вони стикаються з глобальними проблемами на рівні держави.

Dragon Capital, Європейська бізнес-асоціація (ЄБА) та Центр економічної стратегії (ЦЕС) провели опитування іноземних інвесторів у 2018 р., згідно з яким основним ризиком, який перешкоджає інвестиційній діяльності, є недовіра бізнесу. Інвестори позитивно сприймають закони, які були прийняті урядом, проте вони нарікають на корупцію та недосконалу судову систему. Також у інвесторів існують побоювання стосовно банківської

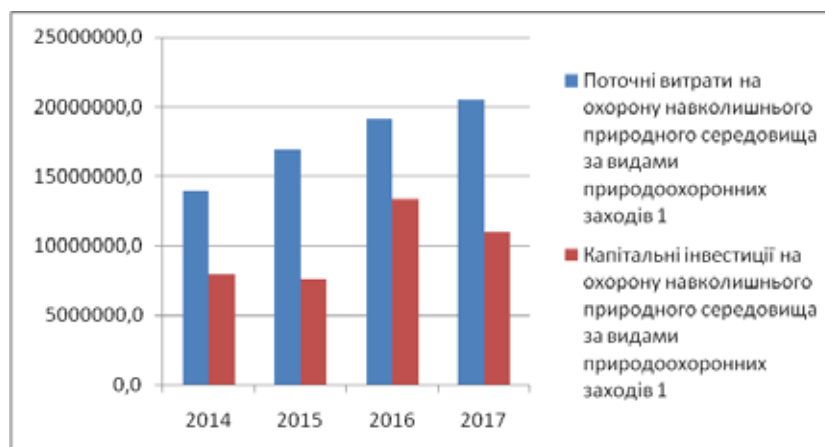

Рис. 1 Капітальні інвестиції та витрати в екології

сфери. Звертаючи увагу на фінансові структури, є проблема вкладання коштів і неповернення їх у майбутньому.

Банківська сфера, а саме ситуація в ній, є яскравим прикладом усіх дій, що відбуваються в економіці, адже керує валютними операціями Національний банк України. Г.Т. Карчева у своїх дослідженнях виявила, що завдяки неефективній діяльності в менеджменті банківської сфери, позбавленню самостійності у їхній роботі відбулася втрата посередницької функції банків. Таким чином, фінансові установи виявили неможливість незалежно управляти своїми активами і пасивами, успішно контролювати колювання своїх витрат, вірно враховувати ризики. Завдяки цьому ми могли бачити, як потужні банки, які тримали чільну частину довіри населення і бізнесу у свої руках, стрімкими темпами втратили свою платоспроможність, а їхні власники понесли колосальні збитки. Своєю чергою, іноземні інвестори засумнівалися у можливості повернення своїх вкладів після націоналізації одного з таких банків [11, с. 34].

Позитивним зрушенням стало прийняття закону, який гарантує іноземним інвесторам, що у разі виникнення подібних ситуацій їхні кошти не підлягають націоналізації, а у разі припинення інвестиційної діяльності вкладення будуть повернуті в натуральному вигляді чи інвестовані у валюті без понесення будь-яких зобов'язань чи зборів.

Одним з економічних чинників інвестиційного клімату є платоспроможність населення. ВВП на душу населення України у 25 разів менше від розвинених країн [11, с. 33]. А це означає, що інвестори не можуть створювати дорогі проекти в Україні. Від цього страждає передусім екологія. Яскравим прикладом є пожежа на сміттєзвалищі у Львові 2016 р., яка принесла нещастя у сім'ї рятувальників. За два роки досі не побудовано жодного сміттєпереробного заводу, безпечного для навколишнього середовища.

У світі за вивіз сміття до сміттєпереробного заводу населення міст платить від 50–150 євро за тону. Якщо перерахувати вартість послуги для українця, враховуючи, що кожен четвертий живе за рахунок субсидій, додаткові 200–300 грн. до комунальних платежів стануть для нього непосильними. І розуміючи, що інвестор не отримуватиме бажаних доходів від побудови екологічно чистого заводу, він не ризикує вкладати свої кошти в такі проекти. Тому поки доходи населення не стануть вищими, реалізація дорого-вартісних проектів не відбудеться.

Альтернативою оплати даної послуги безпосередньо від населення є податки. Так, українськими підприєм-

ствами, що несуть екологічну небезпеку, сплачуються екологічні податки. О.В. Латишева зазначила, що у зв'язку із сьогодишнім екологічним станом України, крім капітальних інвестицій, слід підвищувати ставки екологічного податку та спрямовувати їх на розвиток досліджень та інновацій природоохоронного характеру [4, с. 61].

Але не можна забувати, що головною проблемою нашої держави є корупція, яка передусім впливає на ефективність та якість використання всіх наявних ресурсів країни [12]. Тому в даній ситуації паралельно з підвищенням екологічного податку необхідно посилити контроль над звітністю про добросовісність виплат податків. Своєю чергою, необхідно створити незалежні інститути з контролю над раціональним використанням коштів держави, розробити правове забезпечення для покарання правопорушників.

Поруч із розвитком екології завжди йдуть інновації. Україна, яка має досвід ресурсно- та енергозатратного виробництва, має насамперед шукати інноваційні проекти. Спираючись на досвід Польщі, яка втілила «найкращі доступні технології» (Best Available Technology) у свою екологічну політику, нам слід запровадити свої економічні інструменти, які б зацікавили науковців та інвесторів. Для інвестора такими пільгами можуть виступати дотації (податкові пільги, позики та кредитування) під час запуску таких проектів, а для науковців – надання грантів для створення найкращого інноваційного екологічного проекту.

Висновки. Отже, завдяки проведеним дослідженням та аналізу даних виявлено основні причини недостатнього іноземного інвестування у сферу екології. А позбавляє інвесторів впевненості в успішності реалізації будь-яких проектів недостатня інформованість та пролонгація стратегічного планування в Україні. Впродовж виконання стратегічного планування на десять років в уряді мають бути тактичні плани строком на три роки. Це необхідно для того, щоб інвестори мали можливість спостерігати за змінами в галузях країни та вільно відслідковувати чесність уряду. Крім того, ситуація у сфері екології та охорони навколишнього середовища залежить від багатьох чинників, які мають властивість до різких змін: непередбачувані природні чи техногенні катастрофи, різка зміна клімату та ін. Відповідно, для того щоб стратегія розвитку була більш чіткою та контрольованою, слід дотримуватися короткострокового планування.

Чільною проблемою інвестування є високий рівень корупції в структурах управління розвитком галузей.

Вона проникла в усі сфери та структури не тільки економіки держави, а й інших галузей. На жаль, упродовж років корупція стала характерною рисою окремих громадян, тому не можна допускати під час їх покарання надмірної лояльності. Корупціонери мають відповідати перед жорсткими законами. Відповідно до цього, в Україні мають запрацювати незалежні антикорупційні суди. Альтернативою державним структурам можуть виступати приватні суди, які зацікавлені у створенні своєї репутації в першу чергу і вже потім у фінансовій забезпеченості.

Надмірний контроль державними органами управління банківської системи призвів до її руйнації та занепокоєння інвесторів у поверненні своїх вкладів. Потрібно переформатувати поведінку уряду в банківській сфері. Тут можна взяти досвід США та відокремити банківську систему від безпосереднього контролю з боку влади. Уряд України має забезпечити банківську сферу такою законодавчою базою, що ніяк не вплине на посередницьку функцію.

Для стимулювання будівництва та розроблення екологічно чистого виробництва слід збільшити екологічний податок. Високі ставки цього податку зроблять дві позитивні дії щодо досягнення цілей екологічної політики.

По-перше, вони поповнять фінансові резерви екології. По-друге, в умовах високих податків інвесторам буде невигідно вкладати кошти у виробництва, що шкодять навколишньому середовищу та не відповідають стандартам, узгодженим з Європейським Союзом.

На прикладі сміттєпереробної сфери, ситуація в якій уже має катастрофічний характер, було виокремлено головну проблему неможливості реалізації необхідних та стратегічних проектів – неплатоспроможність населення України. Покращивши фінансовий стан громадян, можна залучити інвесторів до більш серйозних та дорожчих проектів.

Байдужість до розроблення інноваційних проектів, що могли б бути альтернативою для дорогих, гальмує розвиток екології країни. Альтернативою дорогим проектам мають бути більш дешеві інноваційні стартапи. Завдяки забезпеченню грантами науковців та винахідників та збільшивши фінансове вливання в інноваційну діяльність України, можна створити робочі місця в країні, зупинити відтік «мізків» та збільшити список ефективних екологічних проектів. У майбутньому Україна має великі шанси посідати чільні місця у світових рейтингах з інноваційного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Чеботарьов Є.В., Лисогор А.І. Розвиток інвестиційної діяльності в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 3(49). С. 96–100.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011. 2.
3. Прийнята в першому читанні Стратегія державної екологічної політики до 2030 року. URL : <https://menr.gov.ua/news/32796.html>.
4. Латишева О.В. Екологічні інвестиції: сучасний стан та перспективи їх впровадження в Україні для забезпечення сталого розвитку держави. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1(51). С. 59–65.
5. Чигрин О.Ю., Красняк В.С. Теоретико-прикладні аспекти розвитку екологічного інвестування в Україні. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 3. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/42738>.
6. Рилев С.В., Романчук А.Л. Екологічні інвестиції в Україні: теоретичний аспект. URL : http://www.rusnauka.com/9_SNP_2015/Economics/7_189588.doc.htm.
7. Аналіз досвіду європейського співробітництва щодо формування і втілення інституцій та інструментів екологічної політики : аналітична записка. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/840/>.
8. Державна служба статистики України. Навколишнє середовище. Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі. URL : <http://ukrstat.gov.ua/>.
9. Соціально-економічний розвиток регіонів України. *Міністерство економічного розвитку і торгівлі України*. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Sotsialno-ekonomichnii RozvitokRegioniv>.
10. Аналіз індексу інвестиційної привабливості в Україні, за дослідженням СБА 2008-2013 (IV квартал). URL : <http://infolight.org.ua/content/analiz-indeksu-investiciynoyi-privablivosti-v-ukrayini-za-doslidzhennyam-ieba-2008-2013-iv-kvartal>.
11. Карчева Г.Т. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України. *Фінансовий простір*. 2018. № 1(29). С. 32–39.
12. Корупція та недовіра до судової системи очолюють рейтинг перешкод для інвесторів третій рік поспіль. URL : <https://eba.com.ua/koruptsiya-ta-nedovira-do-sudovoyi-systemy-ocholyuyut-rejtyng-pereshkod-dlya-investoriv-tretij-rik-pospil/>.

ПРОБЛЕМЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОЛОГИЮ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье на основе исследований экономистов и проанализированных статистических данных выявлены основные проблемы привлечения иностранных инвестиций в экологию Украины. Рассмотрены основы экологической политики в разрезе европейского сотрудничества, а также ее важность применения для улучшения инвестиционной составляющей экологии Украины. Приведен перечень принципов, которых должны придерживаться страны-партнеры при обеспечении развития экологии и охраны окружающей среды. Продемонстрирована взаимосвязь между коррупцией, платежеспособностью населения, проблемами банковской сферы и заинтересованностью иностранных инвесторов во вложении средств в экологию Украины. Проанализирована функциональная составляющая инноваций, которая необходима для выполнения экологической политики страны. Предложены пути улучшения инвестиционного климата в экономике Украины.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, экологические инвестиции, экологические налоги, «зеленая» экономика, инвестиционный климат, банковская сфера, экологические инновации, экологическая политика ЕС.

PROBLEMS OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENTS IN ECOLOGY OF UKRAINE

Summary. Due to the globalization and integration processes in Ukraine, there is a problem of improving competitiveness among powerful economies of the world. For decades, Ukrainian governments have not paid attention to the importance of shifting from resource and energy-intensive production to environmental-friendly and safe. Thus, we have gained exhaustion of biotic, land, mineral and water resources. Therefore, considering the world tendencies of penetration of environmental policy into all sectors and industries, the need of implementing its basic principles in the Ukrainian economy were analyzed. Summarized scientific papers on economics and statistical data allowed to determine and describe in details up-to-date problems of attracting foreign investments into the ecology of Ukraine. Principles of the ecologic policy implemented by European Union countries were determined, their role while European integration process was discovered. Components of the investment climate as an important index, on which foreign investors are paying attention to, were characterized. Separate components, which indicators are not satisfied for the investors, were considered. Dependence of the country's industries from the powerful investments, first of all, from the International Monetary Fund is noted. Ways for eliminating the complications of the banking system due to increased control by the government and improper management was proposed. Consequences of corruption in ecological structures are highlighted, as well as examples of effective eradication of corruption were given. On the example of the waste recycling industry and the consequences of an industrial disaster in Lviv, the shortcomings of the lack of sufficient investment were summarized. Influence of the solvency of the population on the possibility of implementing projects foreign investors are interested in, was determined. Alternative directions for improving investment attractiveness of the environmental sphere were presented. The necessity of introducing innovations into the ecology of the country was demonstrated. Recommendations for strategic planning of environmental policy development of Ukraine were provided.

Key words: foreign investments, environmental investments, environmental taxes, green economy, investment climate, banking sphere, environmental innovations, EU ecological policy.